

T-37973 OTKA Pályázat : Részletes szakmai zárójelentés

Az eredeti kutatási terv a XX. századi orosz festészet és irodalom történetét, valamint a vizuális művészetek és az irodalom tipológiai kapcsolatát tanulmányozó művészettörténészek és filológusok együttműködéséből született meg. Kidolgozásában részt vett az MTA Művészettörténeti Intézetének tudományos főmunkatársa Körner Éva művészettörténész, valamint az ELTE Művészettörténeti Tanszékének munkatársa Ruzsa György művészettörténész. A pályázati terv részletes kimunkálása az ELTE Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszékének szakmai műhelyében, ezen belül is „Az orosz irodalom és kultúra Kelet és Nyugat vonzásában” c. doktori program keretében történt. A projekt megvalósításában a doktori program tanárai (Hetényi Zsuzsa, Patkós Éva, Szilágyi Ákos, Szőke Katalin, Bagi Ibolya, Gyöngyösi Mária) valamint a doktori program jelenlegi és már végzett hallgatói (Buzás Mária, Dózsa Viola, Garam Ágnes, Golub Xénia, Gyimesi Zsuzsanna, Egeres Katalin, Kiss Ilona, Klausz Ildikó, Lieberman Mária, Nyakas Tünde, Trojan Anna) működtek közre. A megvalósítás későbbi szakaszában az OTKA Bizottság engedélye alapján a kutatócsoporthoz csatlakozott Jakubova Natalia művészettörténész, az Orosz Tudományos Akadémia Moszkvai Művészettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa. A kutatás célja a XX. század orosz művészeti kultúrájának átfogó képét nyújtó kétnyelvű dokumentumgyűjtemény összeállítása volt, amely egyaránt hasznosítható egyetemi tankönyvként ill. segédanyagként a művészettörténet, esztétika és szlavisztika szakos hallgatók és doktoranduszok körében, és az orosz művészet története iránt érdeklődő szélesebb olvasóközönség körében is.

A kutatási terv megvalósításának első két évében megtörtént a dokumentumok gyűjtése és rendszerezése. A dokumentumokat az eredeti forrásokból másoltuk, olyan századeleji művészeti és irodalmi folyóiratokból, mint az *Apolló (Apollon)*, *Művészet Világa (Mir Iszkussztva)*, *Mérleg (Veszy)*, *Aranygyapjú (Zolotoe Runo)*, *Északi Hírnök (Szevernij Vesztnyik)*, *Orosz Gondolat (Russzkaja Myszl’)*, *Művészet (Iszkussztvo)* elsősorban moszkvai könyvtárakban. Abban az esetben ha a kor meghatározó művészetkritikusainak (Szergej Makovszkij, Makszimilian Volosin, Nyikolaj Punyin) korabeli gyűjteményes kötete jelent meg, a gyűjtőmunka során ezeket is felhasználtuk. Arra törekedtünk, hogy a válogatás minél teljesebb képet nyújtson a magyar olvasó számára a kor művészeti áramlatairól, ezért folyamatosan beszereztük azokat az Oroszországban megjelent újabb kiadású gyűjteményes köteteket és sorozatkiadványokat amelyek a kor nagy művészeinek (Vaszilij Kandinszkij, Kazimir Malevics, Kuzma Petrov-Vodkin, Pável Filonov) elméleti írásait tartalmazzák. A pályázati terv megvalósításának harmadik évében, 2004-ben, amikor a kutatócsoport két tagjának (Egeres Katalin és Han Anna) lehetősége nyílt arra, hogy a kaliforniai Stanford Egyetemen nemzetközi konferencián vegyen részt, s ekkor a Stanford Egyetem könyvtárában további anyaggyűjtő munkálatokat végeztünk és a már összegyűjtött dokumentumokat újabb szerzeményekkel egészítettük ki a könyvtár rendkívül gazdag orosz anyagából.

A kutatási terv megvalósításának harmadik évében a Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszék kiadásában megjelenő *Studia Russica* c. folyóirat önálló számát jelentettük meg az OTKA-költségvetésből. A 450 oldal terjedelmű, „Az irodalom és a vizuális művészetek” c. tematikus folyóiratszám, amelyet Han Anna és Hetényi Zsuzsa szerkesztettek, az OTKA-

pályázatban megfogalmazott kutatási tervhez kapcsolódó tanulmányainkat tartalmazta. A kötetben az OTKA-pályázat kutatócsoportjának tagjain kívül külföldi társintézmények (Łódzi Egyetem - Lengyelország, Zágrábi Egyetem – Horvátország, Konstanzi Egyetem – Németország, Brno Egyetem – Csehország, Université Sorbonne - Paris IV – Franciaország, University Surrey – Anglia) kutatói is szerepeltek tanulmányaikkal. A kötet belső címlapján feltüntettük az OTKA Pályázat adatait, amelynek támogatásával a kiadvány megjelent.

A kutatási tervben megfogalmazott célkitűzés értelmében arra törekedtünk, hogy a korabeli szövegek válogatási és rendszerezési elve nyomán az olvasó számára feltáruljanak a bemutatott kor művészeti kultúrájának alapvető törvényszerűségei. A XIX.-XX. század fordulójának és a XX. század első harmadának művészi fejlődése nem csupán a festészeti kultúra felvirágzását hozta magával, hanem a művészetkritikai és a művészetfilozófiai esszéirodalom virágkorát is, olyan ritka korszakot képviselt, amelyet az eleven művészi tapasztalat és a művészetkritikai gondolkodás egymást ösztönző és egymást kölcsönösen megtermékenyítő viszonya jellemezett. A szövegek válogatási és rendszerezési koncepciója révén szerettük volna bemutatni azt is, hogy a művészetkritika műfaját nem csak és nem is elsősorban professzionális művészettörténészek és tudós műértők (Szergej Makovszkij, Nyikolaj Punyin, Jakov Tugendhold, Andrej Rosztyiszlavov, Nyikolaj Radlov, Avram Efrosz) művelték, hanem gyakorló művészek is (Lev Bakszt, Petrov-Vodkin, Mihail Larionov, Alekszandr Sevcsenko, Ivan Punyi, Olga Rozanova, Vlagyimir Markov), illetve nagyon gyakran ez a két tevékenység egyetlen alkotó személyében (Igor Grabar, Alekszandr Benois, Szergej Gyagilev, Sztjepan Jaremic) testesült meg.

Mivel a kutatási projektben bemutatott kort , különösen a szimbolizmus és a szecesszió korát a művészetek szintézisének az eszméje hatja át, számos író és költő (Alekszandr Blok, Makszimilian Volosin, Konsztantyin Szjünnerberg, Mihail Kuzmin, Andrej Belyj), valamint filozófus (Pável Florenszkij, Nyikolaj Bergyajev, Szergij Bulgakov) szentelte tollát a művészetkritikának és a művészetfilozófiai értekezéseknek. Kötetünk ezekből a szövegekből is gazdag válogatást ad. Szerettük volna az olvasó elé tárni azt a kort, amelyben nem csupán az irodalmi fejlődés területén nyilatkozik meg az új, formateremtő kísérletek és az elméleti gondolkodás szerves kapcsolata, hanem a képzőművészet területén is. Éppen a magas szintű művészi önreflexióval kísért alkotói gyakorlat eredményezte azt a jelenséget, hogy a kor számos kiemelkedő, egyetemes jelentőségű művésze (Vaszilij Kandinszkij, Kazimir Malevics) hatalmas írásos hagyatékot hagyott hátra, amelyben éppúgy fellelhetők a művészi deklaráció és önmeghatározás, az új irányzatok programhirdetése, a művészeti képzés új tervezeteinek kidolgozása, mint az egyetemes művészet jövőjéről szóló profétikus elmélkedések. Mivel Kandinszkij és Malevics írásait ezidáig elsősorban német nyelvből fordították magyarra, e két szerzőtől igyekeztünk elsősorban olyan szövegeket szerepeltetni a válogatásban, amelyek a magyar olvasó számára még ismeretlenek.

Éppen a kor művészetkritikai és művészetelméleti írásainak a stílusbeli „tarkasága” és műfaji sokfélesége támasztotta a kutatási terv megvalósítása során a fordítókkal és a szerkesztőkkel szemben a legnagyobb nehézségeket. A fordításra szánt eredeti orosz szövegek fogalomhasználatában és értekező stílusában egyaránt fellelhető a szigorú professzionalizmus és a nagyvonalú dilettantizmus, az akadémikus szigorral kifejtett művészetelméleti érvelés és a költői ihletettséggű látomásos profécia, a szigorúan kimunkált terminológiai apparátus segítségével leírt képelemzések, és olyan írások, amelyekben maguk a művészek próbálják a mesterségbeli gyakorlat tapasztalatát elméleti általánosítás szintjére emelni jobbra intuitív, fogalmilag még nem letisztult terminusok segítségével, valamint a szektás csoportszellem türelmetlenségétől fűtött művészi deklarációk és a józan higgadsággal kifejtett

természettudományos érvelések a perspektíva új törvényeiről. A kutatócsoport tagjainak – akik egyben a kötetben szereplő dokumentumok fordítói is – valamint a kötet szerkesztőjének alkotó együttműködésére volt szükség ahhoz, hogy ezek a szövegek magyar fordításban alkalmasak legyenek arra, hogy az olvasó számára megidézzék a kor forrongó szellemiségét és újító törekvéseit mind a művészi gyakorlat mind pedig az elméleti gondolkodás területén. A kutatócsoport tagjai a pályázati munkatervben vállalt feladatot teljesítették, a pályázati futamidő végére összesen mintegy 500 oldalnyi magyar nyelvű szöveg készült el nyelvileg és szakmailag kontrollszerkesztett formában. Mellékelem az elkészült fordítások tematikus fejezetekre osztott tartalomjegyzékét:

A szimbolizmus és az avantgarde kora az orosz művészeti kultúrában

I. A XIX. és a XX. század fordulójának átmeneti korszaka:

A vándorkiállító művészek festészetétől az új stílustörekvések felé (1–82. lap)

Makszimilian VOLOSIN: A megrongált Repin-kép művészi értékéről (Patkós Éva fordítása)
 Akim VOLINSZKIJ: Repin és Ge (Hetényi Zsuzsa fordítása)
 Alekszandr ROSZTYISZLAVOV: Rjabuskin élete és művészete (Dési Edit fordítása)
 Szergej GLAGOL: Levitan helye a kortárs művészetben (Dési Edit fordítása)
 Nyikolaj RADLOV: Szerov művészetének tragédiája (Patkós Éva fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: Szerov (Vértes Judit fordítása)
 Alekszandr BLOK: Vrubel emlékére (Gyöngyösi Mária fordítása)
 Sztjepan JAREMICS: Vrubel freskói a Szent Cirill-székesegyházban (Kiss Ilona fordítása)
 Vszevolod DMITRIJEV: Vrubel öröksége (Iván Ildikó fordítása)
 Nyikolaj PUNYIN: A bizánci művészet problémájáról (Golub Xénia fordítása)
 Nyikolaj PUNYIN: A modern művészet útjai és az ikonfestészet (Kiss Ilona fordítása)

Tárlatról tárlatra

ALEKSZANDR-SZKIJ: Orosz Művészek Szövetsége (Golub Xénia fordítása)
 Vlagyimir ROSSZINSZKIJ: A „Szövetség” kiállításán (Golub Xénia fordítása)
 Konsztantyin SZJUNNERBERG: Öt festő (Golub Xénia fordítása)
 Nyikolaj PUNYIN: Tárlatról tárlatra (Garam Ágnes fordítása)

II. A „Művészet világa” kör és a pétervári művészeti kultúra:

A szimbolizmus és a szecesszió korszaka az orosz művészetben (83–217. lap)

Alekszandr BENOIS: A „Művészet Világa” csoport születése (Klausz Ildikó fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: Múltbanező álmodozók (Kiss Ilona fordítása)
 Makszimilian VOLOSIN: Archaizáló törekvések az orosz festészetben (Roerich, Bogajevszkij és Bakszt) (Golub Xénia fordítása)
 Lev BAKSZT: A jelenkor művészetéről (Szőke Katalin fordítása)
 Andrej BELIJ: Bakszt (Iván Ildikó fordítása)
 Mihail KUZMIN: Konsztantyin Andrejevics Szomov (Lieberman Mária fordítása)
 Maximilian VOLOSIN: Kortárs portréfestők (Lieberman Mária fordítása)
 Maximilian VOLOSIN: Konsztantyin Bogajevszkij (Vértes Judit fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (Gyöngyösi Mária fordítása)

A színek szimbolikus értelmezése

Andrej BELIJ: A színek szakrális értelméről (Iván Ildikó fordítása)

Alekszandr BLOK: Színek és szavak (Gyöngyösi Mária fordítása)
 Pavel FLORENSZKIJ: Égi jelek (A színek szimbolikájáról) (Zaválnij Bogdán fordítása)
 Georgij JAKULOV: Égszínkék nap (Egeres Zsuzsanna fordítása)

Az orosz színpadi festészet virágkora

Andrej LEVINSZON: Orosz díszlettervezők (Buzás Mária fordítása)
 Avram EFROSZ: A színpadi festészet (Buzás Mária fordítása)

Tárlatról tárlatra

Szergej GYAGILEV: Kiállítások (Hetényi Zsuzsa fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: A művészet világa (1911-es tárlat) (Szőke Katalin fordítása)
 Nyikolaj PUNYIN: A „Művészet világa” (Garam Ágnes fordítása)

III. A „Kék rózsza” művészi csoport és a moszkvai festészeti iskola:

Az impresszionizmustól az absztrakt festészeti formák kialakulásáig (218-291. lap)

Szergej MAKOVSKIJ: „Fiatál” moszkvai festők (Lieberman Mária fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: A „Kék rózsza” csoport (Kiss Ilona fordítása)
 Makszimilian VOLOSIN: M. Sz. Szarjan (Patkós Éva fordítása)
 Andrej BELIJ: Rózsaguirlandok (Boriszov-Muszatov) (Szőke Katalin fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: A természet „dematerializálása” (Szőke Katalin fordítása)
 Avram EFROSZ: Pavel Kuznyecov művészete (Buzás Mária fordítása)
 David ARKIN: R. Falk és a moszkvai festészeti iskola (Buzás Mária fordítása)
 Vszevolod DMITRIJEV: „A vörös ló úsztatása” (Kerek Ágnes fordítása)
 Alekszandr ROSZTYISZLAVOV: Petrov-Vodkin festészete (Kiss Ilona fordítása)

Művészeti polémia: Az impresszionizmus perspektívái és útvesztői

Nyikolaj PUNYIN: A modern művészet útjai (Kiss Ilona fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: Válasz Nyikolaj Punyinnak (Lieberman Mária fordítása)

Tárlatról tárlatra

Igor GRABAR: Két kiállítás (Szilágyi Zsuzsa fordítása)
 Igor GRABAR: A „Kék rózsza” művészeti csoport kiállítása (Szilágyi Zsuzsa fordítása)
 Jakov TUGENDHOLD: Marc Chagall (Patkós Éva fordítása)

IV. Az orosz avantgarde művészet irányzatai (291–520. lap)

Az új művészeti irányzatok programdokumentumai

Vaszilij KANDINSZKIJ: Merre tart az „új” művészet? (Trombitás Judit fordítása)
 Vaszilij KANDINSZKIJ: A Képzőművészeti Főiskola tervezete (Trombitás Judit fordítása)
 Kazimir MALEVICS: „Supremus” (Trojan Anna fordítása)
 Vlagyimir MARKOV: Az új művészet elvei (Kiss Ilona fordítása)
 Olga ROZANOVA: Az Új Alkotás alapelvei – és amiért nem értik (Kiss Ilona fordítása)
 Alekszandr SEVCSENKO: Neo-primitivizmus (Egeres Katalin fordítása)
 Mihail LARIONOV: Lucszizmus (Patkós Éva fordítása)
 Varszonofij PARKIN (M. LARIONOV): A Szamárfarok és a Céltábla (Patkós Éva fordítása)
 Pavel FILONOV: Képirók baráti céhe: „Mestermunkák” (Gyimesi Zsuzsanna fordítása)
 David BURLJUK: A kubizmus (felület – sík) (Trojan Anna fordítása)

Az absztrakt festészet elméleti megalapozása

Vaszilij KANDINSZKIJ: A festészet mint tiszta művészet (Trombitás Judit fordítása)
 Vaszilij KANDINSZKIJ: A forma kérdéséről (Trombitás Judit fordítása)
 Vaszilij KANDINSZKIJ: Lépcsőfokok (részletek) (Nyakas Tünde fordítása)
 Kazimir MALEVICS: Cézanne-től a szuprematizmusig (Kiss Ilona fordítása)
 Kazimir MALEVICS: A forma, a szín és az érzékelés (Bagi Ibolya fordítása)
 Pavel FILONOV: Az analitikus művészet filozófiája (Gyimesi Zsuzsanna fordítása)
 Ivan PUNYIN: A tárgynélküli festészet Oroszországban (Nyakas Tünde fordítása)

Az új festői formaelvek és a festői perspektíva új törvényei

David BURLJUK: A faktúra (Trojan Anna fordítása)
 Pavel FLORENSZKIJ: Képzetesség a geometriában (Egeres Katalin fordítása)
 Szergej MAKOVSKIJ: Az 'új' művészet és a 'negyedik dimenzió' (Kiss Ilona fordítása)
 Nyikolaj PUNYIN: Új áramlatok a pétervári művészeti életben (Klausz Ildikó fordítása)
 Nyikolaj RADLOV: A futurizmus és a „Művészet Világa” csoport (Klausz Ildikó fordítása)
 Pavel FLORENSZKIJ: A fordított perspektíva (részletek) (Szilágyi Ákos fordítása)

Tárlatról tárlatra

Pavel MURATOV: Koncsalovszkij festészete (Dési Edit fordítása)
 Alekszandr BENOIS: Maskov és Koncsalovszkij (Dési Edit fordítása)
 Nyikolaj PUNYIN: A festészet védelmében (Klausz Ildikó fordítása)
 Nyikolaj RADLOV: A jövő festészeti iskolája (Kerek Ágnes fordítása)

Művészeti polémia

David BURLJUK: Káráló „benois-k” és az Új Orosz Nemzeti Művészet (Burljuk, Benois és Repin beszélgetnek a művészetről) (Buzás Mária fordítása)
 Nyikolaj BERGYAJEV: Picasso (Hetényi Zsuzsa fordítása)
 Szergej BULGAKOV: A szépség holtteteme (Szőke Katalin fordítása)

A 2005-ös év végére elkészült az eredeti orosz nyelvű dokumentumok szabványra gépelt és a korszerű helyesírási szabályok figyelembevételével korrigált változata is, a kötet nyomdai előkészítését mégsem sikerült befejeznünk, ezért kértük az OTKA Bizottságtól a pályázat futamidejének egy éves meghosszabbítását.

Az OTKA Bizottság által engedélyezett egy éves meghosszabbítást teljes egészében a kötet szakmai és technikai szerkesztési munkálatainak szenteltük. Ezek közé tartozott a képillusztrációk kiválasztása és elrendezése, a szakbibliográfia és a jegyzetapparátus összeállítása, valamint az orosz művészettörténészek által írt kísérő tanulmányok lefordítása. Jakubova Natalia művészettörténész elkészítette a kötetet kísérő jegyzetapparátust, de mivel a művészetkritikusokat és a művészeti csoportosulásokat bemutató jegyzetek is orosz nyelven készültek, ezeknek a magyar nyelvre fordítása újabb feladatot jelentett.

Újabb feladatot jelentett azoknak a képzőművészeti albumoknak a teljes körű beszerzése, amelyekből a szövegeket illusztrációként kísérő képanyagot válogattuk. Ehhez be kellett szereznünk azokat a legújabb kiadású, jó minőségű albumokat, amelyek a XX. századi orosz művészet fő stílusterkéveit és kiemelkedő alakjait bemutatják. Nem szerettük volna, ha a mintegy 400 kiválasztott képillusztrációnak köszönhetően kötetünk jellege megváltozik, és képzőművészeti albumhoz, vagy kiállítási katalógushoz válik hasonlatossá. Ezért eredeti kutatási célkitűzésünk szellemében arra törekedtünk, hogy a kötetben összegyűjtött dokumentumok tartalmi

vonatkozásainak rendeljük alá a képek kiválasztását és technikai beillesztését. Mivel a kötetben különböző műfajú és tartalmú írások szerepelnek (a művészeti csoportosulások és az egyes festők programnyilatkozatai, művészettörténeti és művészetelméleti eszmefuttatások, a színelméletről szóló traktátusok, beszámolók a legújabb festészeti tárlatokról, egyes művészek portréjának megrajzolása, a legújabb nyugat-európai stílusirányzatok oroszországi recepciójának elemzése stb.), ezért a képeknek a szövegekben való elhelyezése is nagy technikai gondot és átgondolt koncepciót igényelt. Szerettük volna, ha a kötet egyszerre nyújt képet a magyar olvasónak az orosz századforduló európaszerte ismert nagy művészegyéniségeiről, de ugyanakkor a magyar művészetértő közönség számára eleddig ismeretlen festők alkotásait is szemlélteti.

A 2006-os munkaévben arra törekedtünk, hogy mi magunk végezzük el a kötet nyomdai előkészítését, és a pályázati támogatásból fennmaradt 1.620 E Ft összeget teljes egészében a kötet nyomdai kivitelezésére fordítsuk. Ezért szereztünk be korábban (a pályázat harmadik évében, 2004. nyarán) a pályázati költségvetés terhére egy olyan korszerű számítógépet, szkennert és nyomtatót, amelynek a segítségével ezek a munkálatok elvégezhetők. Azonban a munka során fokozatosan kiderült, hogy sem saját technikai tudásunk és szerkesztői gyakorlatunk, sem pedig a rendelkezésünkre álló technikai eszközök nem elégségesek egy ilyen terjedelmű színes képekkel illusztrált kötet nyomdai előkészítésére. A jelenleg elkészült kéziratos változat alapján kötet várható terjedelme összesen 700 lap (azaz 1.400 oldal), amelyből 400 lapot (800 oldalt) tesz ki a képekkel illusztrált magyar szöveg, 200 lapot (400 oldalt) az orosz eredeti szövegek gyűjteménye, 100 lapot (200 oldalt) pedig a bibliográfia és jegyzetapparátus.

A kiadók, akikkel előzetesen a nyomdai kivitelezés módjáról és költségeiről tárgyaltunk, a nyomdai előkészítéssel szemben olyan követelményeket támasztottak (a képek színelbontása, beillesztése, a szövegek tördelése, az egész kötet filmre vétele azért, hogy a színek skákája megőrződjön és a szövegekbe illesztett képek ne mozduljanak el), amelyeket a rendelkezésünkre álló technikai eszközökkel megvalósítani lehetetlen. Ezért tárgyalásba kezdtünk nyomdai előkészítést végző stúdiókkal, s végül az árajánlatok alapján közbeszerzési pályázat keretében a STARKISS Nyomdaipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft-vel kötöttünk szolgáltatási szerződést az elkészült kézirat nyomdai előkészítésére. A STARKISS (képviselője Kiss Sándor ügyvezető) nyomdai előkészítő stúdióval több éve állunk munkakapcsolatban, mivel ez a stúdió végzi a Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszék által kiadott és az Argumentum kiadónál kivitelezett Studia Russica c. folyóirat előkészítő munkálatait és a borítótervek filmre vételét.

A szolgáltatási szerződésben megállapított ár nem foglalja magába az előkészített kötet filmre vételét, ez körülbelül újabb 600 E Ft-ot tesz ki, amit majd saját erőforrásból kell fedeznünk. A teljes nyomdai előkészítés megvalósulása esetén az EFO Kiadó és Nyomda Kft. (Felelős vezető Fonyódi Ottó) az előzetes kalkuláció alapján 2,500E FT összegért vállalná a filmre vett kötet nyomdai kivitelezését 500 példányban. Az EFO Kiadó és Nyomda Kft. eddig már öt olyan, „Az orosz irodalom Kelet és Nyugat vonzásában” c. doktori program műhelyében készült tanulmánykötet nyomdai kivitelezését végezte (Köztük az *Investigationes Russicae* c. sorozatunk három eddig megjelent kötetét is), amelynek teljes nyomdai előkészítését mi magunk végeztük, mivel azok nem tartalmaztak színes illusztrációkat. Ez azt jelenti, hogy az általunk előkészített és részlegesen már megszerkesztett kötet nyomdai előkészítése és kivitelezése együttesen 4,500E Ft-ba kerül, s ez az összeg csaknem eléri a pályázaton elnyert támogatás teljes összegét. Ezért a teljeskörű nyomdai előkészítés megvalósulása esetén (beleértve a kötet filmrevételét is) is csak akkor van lehetőségünk a kötet megjelentetésére, ha pályázati úton még 2,500E FT újabb támogatást nyerünk el.

Úgy vélem, hogy a kutatási terv eredményeit összegző zárójelentésben a szakmai zsűri elé kell tárnom néhány fontos körülményt. Mint a kutatási terv témavezetője, aki a szövegek gyűjtését,

válogatását, szerkesztését, a kutatói team munkájának az összehangolását, valamint a fordításoknak az eredeti forrásokkal való nyelvi és szakmai összevetését végezte, a munkaterv megvalósítása során gyakran éreztem úgy, hogy a vállalt feladat teljesítése szellemi és anyagi erőim túlfeszítésére kényszerít. Öt évnyi folyamatos munkám fekszik a pályázatban, amit végülis nem tudtam eljuttatni a teljes megvalósulásig. A gyűjtő- és kutatómunkát oktatói kötelezettségeimmel (amelybe beletartozik „Az orosz irodalom Kelet és Nyugat vonzásában” elnevezésű doktori program vezetése is) párhuzamosan végeztem, holott a tudományos projekt maradéktalan megvalósításához teljes kutatói kapacitás, azaz függetlenített kutatói állás szükségeltetett volna az eredetileg tervezett négy éves futamidő során. Munkámért mint témavezető az OTKA pályázat költségvetéséből mindössze egyszer vettem igénybe utiköltség és napidíj-térítést szakmai konzultáció és anyaggyűjtés céljából megvalósított moszkvai utazásom során. Ugyanakkor az összegyűjtött anyagok eredeti forrásokból történő fénymásolását és sokszorosítását (a fordítók, a technikai munkatársak, a jegyzetek szerzői és a szaklektorok számára) mindig saját költségemből végeztem, akárcsak a munkához beszerzett képzőművészeti albumok és szakkönyvek jelentős részének beszerzését is. Mivel a kutatási terv megvalósulása során egyre inkább bővült a fordításra szánt anyagok köre s így bővült a kötet terjedelme is (nem utolsósorban a Moszkva Művészettudományi Intézetben folytatott konzultációk nyomán és a szaklektorok javaslatai alapján), a költségvetésben beütemezett összeg nem volt elegendő az egyéni kifizetésekre, azaz a teljes fordítói gárda díjazására. Ezért a munka befejező szakaszában olyan áldozatkész kollegákat (Dési Edit) és doktori hallgatókat (Szilágyi Zsuzsa, Vértes Judit, Iván Ildikó, Kerek Ágnes, Egeres Zsuzsanna, Trombitás Judit, Zaválnij Bogdán) vontam be a fordítói munkába, akik eredendően nem tartoztak a pályázati kutatócsoportba, és az ő fordítói díjazásukat is egyéb forrásokból fedeztem. Ugyancsak saját forrásból fedeztük a kézirat technikai szerkesztését végző tanszéki munkatársunk, Janurik Szabolcs munkáját.

Azzal a ténnyel kellett szembesülnöm, hogy az elgondolt és kimunkált kutatási terv megvalósulási folyamatában újabb és újabb tényezők merülnek fel, amelyek az eredeti terv módosítására kényszerítenek. Úgy gondolom, hogy ezzel minden kutató szembesül, aki témavezetést és egy kutatói team vezetését vállalja, csakis a munka folyamatában derülnek ki a vállalt feladat arányai és a megvalósításukhoz szükséges kutatói kapacitás mértéke, valamint az anyagi ráfordítások mennyisége. Remélem, hogy a 2005. munkaév szakmai beszámolójához utólag csatolt kézirat meggyőzi a szakmai zsűri tagjait arról, hogy ha nem is tudtuk pályázatunkat a tervezett formában befejezni, mégis komoly és áldozatos munkát végeztünk, s a kézirat a jelenlegi formájában is a kutatócsoport tagjainak alkotó együttműködését tükrözi. Jelenlegi erőfeszítéseink arra irányulnak, hogy 2007. év során a kötet nyomtatásban is napvilágot láthasson.